

DE BIBLIOTHEEK VOOR NIEUWE NEDERLANDERS

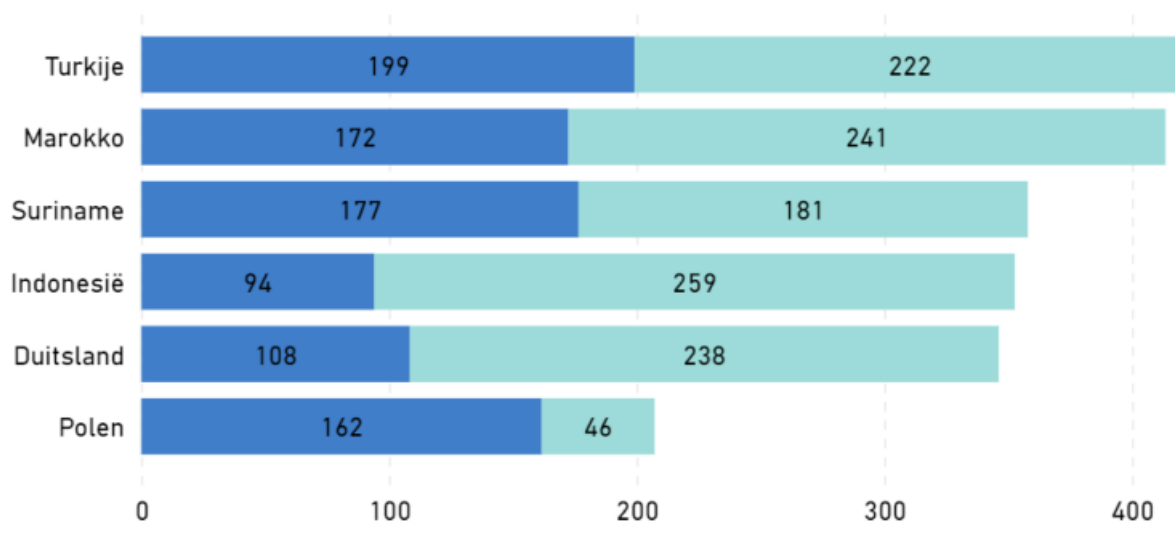
Onderzoeksartikel

Laatst bijgewerkt: 23 februari 2022

Nederlanders met een migratieachtergrond lezen minder dan ander publiek. Ook hebben zij andere voorkeuren. Een belangrijk deel van de boeken die zij lezen, lezen ze in het Nederlands. Ook de mate waarin zij de bibliotheek met kinderen bezoeken, verschilt van mensen met een Nederlandse achtergrond. Ze maken bovendien meer gebruik van werkplekken en pc's. Toch is de bekendheid van andere bibliotheekdiensten dan de uitleen van materialen onder deze doelgroep relatief onbekend.

Steeds meer Nederlanders met migratieachtergrond

Nederland wordt een steeds diverser land. Op dit moment hebben bijna 4,3 miljoen burgers een migratieachtergrond. In de afgelopen decennia is hun aandeel gestegen van 9,2% in 1972 tot 23,6% in 2019. Hiervan heeft 10,6% een westerse en 13,9% een niet-westerse migratieachtergrond. Van alle Nederlanders met een migratieachtergrond is bijna de helft (46,3%) in Nederland geboren; deze groep behoort daarmee tot de tweede generatie. Het grootste aantal mensen met een migratieachtergrond heeft Turkije land van herkomst (ruim 420 duizend Nederlanders). Van deze personen is ruim de helft (52,7%) in Nederland geboren. Ook hebben veel Nederlanders hun herkomst liggen in Marokko (2,4%), Suriname (2%), Indonesië (2%), Duitsland (2%) of Polen (1,2%) (CBS, 2020). Waar Nederland in de eerste decennia na de oorlog vooral grote aantallen migranten uit Indonesië, Suriname, de Antillen, Turkije en Marokko ontving, waren in 2017 migranten afkomstig uit 223 verschillende herkomstlanden (Jennissen et al., 2018).

Bron: CBS, 2020.

Definities

In dit artikel gaan we uit van de CBS-definities die rondom dit onderwerp worden gehanteerd:

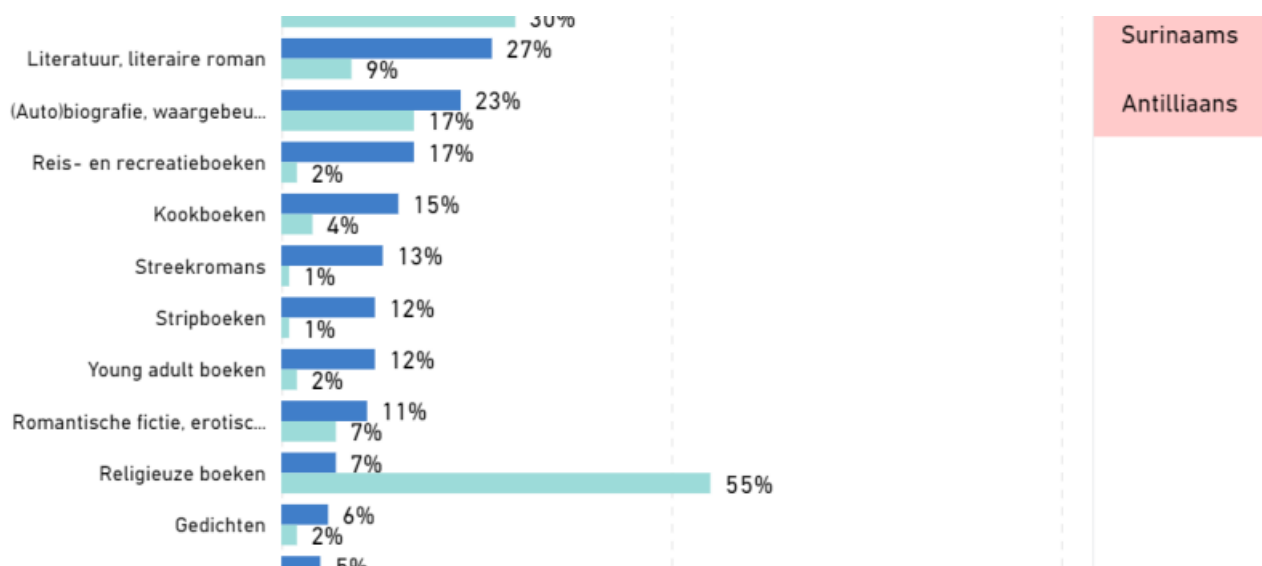
- **Persoon met een migratieachtergrond:** persoon van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren;
- **Persoon met een westerse migratieachtergrond:** persoon met als migratieachtergrond een van de landen in Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika en Oceanië, en Indonesië en Japan;
- **Persoon met een niet-westerse migratieachtergrond:** persoon met als migratieachtergrond een van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije;
- **Antilliaanse Nederlander:** Nederlander afkomstig uit de voormalig Nederlandse Antillen, waaronder tot 2010 de eilanden Curaçao, Aruba, Sint Maarten, Saba, Sint Eustatius en Bonaire vielen.

Leesgedrag van Nederlanders met een migratieachtergrond verschilt

Onder de Nederlanders met een migratieachtergrond zijn er minder lezers dan onder het overige publiek. Zo leest 54% van de Turkse, 43% van de Marokkaanse, en 52% van de Surinaamse en Antilliaanse Nederlanders weleens een boek. Onder inwoners met een Nederlandse achtergrond is dat 80%. De populariteit van boekgenres verschilt tussen de culturele groepen. Veel Turkse en Marokkaanse Nederlanders lezen religieuze boeken. Ook lezen zij, net als Surinaamse en Antilliaanse Nederlanders, informatieve boeken en autobiografieën en waargebeurde verhalen. Inwoners met een Nederlandse achtergrond lezen in verhouding meer spannende fictie en literaire romans (Damen & Ait Moha, 2018).

Ongelijkheid onder jonge kinderen

Al voordat kinderen naar de basisschool gaan, zijn er significante verschillen in vaardigheden tussen de verschillende sociaaleconomische groepen in Nederland. Kinderen met een migratieachtergrond beginnen hun schoolcarrière gemiddeld met een achterstand in taal en rekenen. Met name tijdens de basisschoolperiode maken zij een inhaalslag. Omdat kinderen met een migratieachtergrond relatief vaak ook ouders met een lager inkomen hebben, blijven ze vaak nog wel achter bij het landelijke gemiddelde. Voor- en vroegschoolse educatie en het onderwijs kunnen bijdragen aan het verkleinen van de ongelijkheid in de vroege jeugd, mits de programma's van goede kwaliteit en voldoende omvang zijn (Zumbuehl & Dillingh, 2020). Ook de bibliotheek kan hierin een belangrijke rol spelen: door goed leesonderwijs te bieden en kinderen wegwijs te maken in de wereld van boeken, zorgen deze instanties ervoor dat zij kunnen en willen lezen (Broekhof, 2017).

Bron: Damen & Ait Moha, 2018.

Niet-westerse Nederlanders lezen voor kennis, troost en hoop

Turkse Nederlanders geven aan dat zij boeken allereerst lezen vanwege de persoonlijke ontwikkeling en om kennis op te doen. Verder noemen Marokkaanse Nederlanders als voornaamste reden dat lezen troost en hoop biedt. Voor de overige groepen komen ontspanning en plezier op de eerste plaats. De redenen om géén boeken te lezen, zijn voor alle groepen min of meer hetzelfde. Ze vinden lezen niet leuk, doen liever andere dingen of hebben er geen tijd voor. Daarnaast geven Nederlanders met een migratieachtergrond vaker dan mensen met een Nederlandse achtergrond als reden dat ze het lezen moeilijk of inspannend vinden (21% Turkse, 13-14% overige etnische groepen, versus 2% van de mensen met een Nederlandse achtergrond) (Damen & Ait Moha, 2018).

Onvoldoende diversiteit en inclusie in Nederlands boekenaanbod

De diversiteit van de Nederlandse bevolking wordt momenteel niet voldoende weergegeven in het Nederlandse boekenaanbod. Boeken tonen onvoldoende verschillen in gender, seksuele oriëntaties en culturele en etnische achtergronden. Biculturele en LHBTI-lezers geven aan waarde te hechten aan erkenning in het Nederlandse boekenaanbod. Over hun vertegenwoordiging in het huidige boekenaanbod zijn deze lezers echter minder tevreden dan de controlegroep. Twee derde van de respondenten vindt het belangrijk dat kinderen kunnen leren over andere mensen en onbekende situaties en dat zij zich in een boek kunnen herkennen. Dit gevoel leeft iets sterker onder de biculturele Nederlanders (78%) en LHBTI'ers (79%). Over de representatie van verschillende groepen in het huidige kinderboekenaanbod is het merendeel van de Nederlanders tevreden. LHBTI'ers zijn minder positief: ongeveer een op de vijf LHBTI'ers vindt het aanbod over diverse seksuele voorkeuren en genderidentiteiten onvoldoende (Richards & Nagelhout, 2022).

Nederlandse en anderstalige boeken lezen

Turkse Nederlanders lezen net zo vaak Nederlandstalige als Turkse boeken (71% resp. 70%). Voor Marokkaanse Nederlanders is dat 61% Nederlandstalig en 45% in het (Marokkaans)-Arabisch.

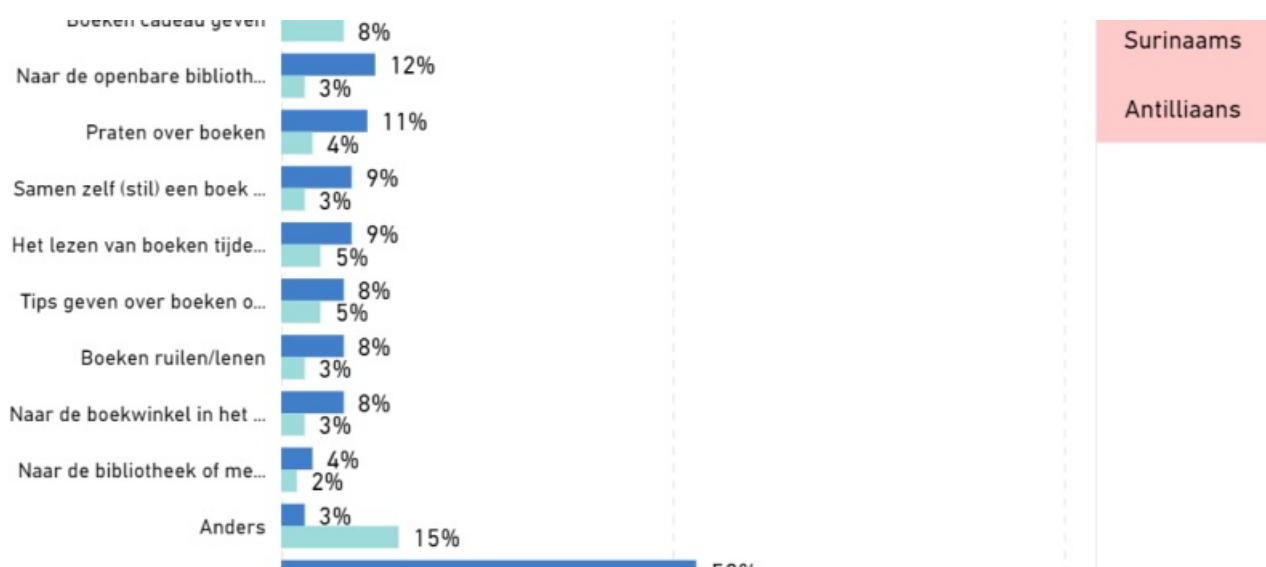
Surinaamse (12%, Sranantongo) en Antilliaanse Nederlanders (20%, Papiamentu) lezen beduidend minder boeken in de moedertaal (Damen & Ait Moha, 2018). Dat heeft er waarschijnlijk mee te maken dat laatstgenoemde eerder spreektaal zijn, dat er minder boeken in deze talen worden uitgegeven en met de beheersing van de Nederlandse taal.

Werelden van verschil

Uit het SCP-rapport *Werelden van verschil* komt naar voren dat ongeveer de helft van de Turkse Nederlanders zich overwegend Turks voelt. Mensen met een niet-westerse achtergrond en hun kinderen halen hun achterstand in het onderwijs langzaam in. Ze spreken en schrijven steeds beter Nederlands. In het voortgezet onderwijs doen kinderen met een Marokkaanse achtergrond het de laatste jaren beter. Er zijn steeds meer gezinnen die thuis alleen maar Nederlands spreken: nu 60%, tien jaar geleden was dat 40%. Bij Turkse gezinnen gaat die verandering minder snel: daar spreekt 40% alleen Nederlands met de kinderen, in 2006 was dat 30% (SCP, 2015).

Leesactiviteiten met kinderen populair

Mensen met een Nederlandse achtergrond en Turkse Nederlanders lezen vaker voor (31% en 24%) dan Surinaamse, Antilliaanse (beide 17%) en Marokkaanse Nederlanders (10%). Laatstgenoemde groepen bezoeken de bibliotheek ook minder vaak met kinderen (Marokkaanse 3%, Surinaamse en Antilliaanse 6%, Turkse 9%, mensen met Nederlandse achtergrond 12%) (Damen & Ait Moha, 2018).

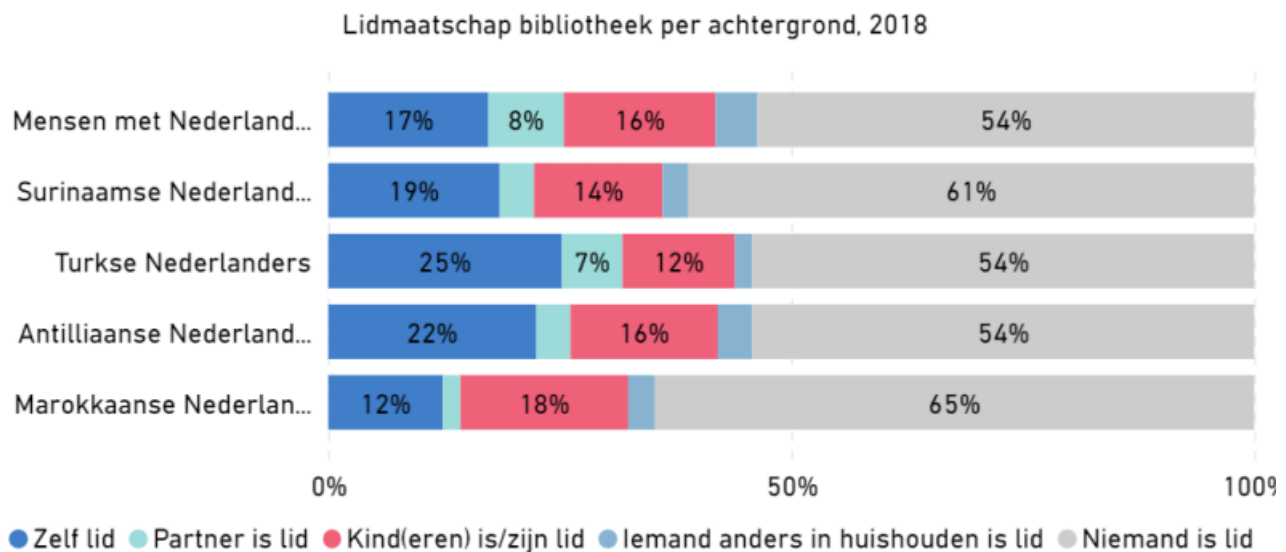

Bron: Damen & Ait Moha, 2018.

Bibliotheek betrouwbaar en veilig

Bij Turkse Nederlanders, Antilliaanse Nederlanders en mensen met een Nederlandse achtergrond is in circa 40% van de gevallen iemand in het huishouden lid van de bibliotheek. Voor Surinaamse en Marokkaanse Nederlanders is dat circa 33%. Die verhouding zien we terug in het bibliotheekbezoek. Onder Turkse Nederlanders, Antilliaanse Nederlanders en mensen met een Nederlandse achtergrond bezoekt circa een derde met enige regelmaat de bibliotheek. Bij de Surinaamse en Marokkaanse Nederlanders is dat respectievelijk 24% en 18%. Het beeld dat mensen hebben van lezen en van de

openbare bibliotheek (imagoaspecten) komt onder de verschillende groepen redelijk overeen. Over het algemeen zien zij de bibliotheek als betrouwbaar en veilig. Het imago van de bibliotheek is het minst positief onder de groep Marokkaanse Nederlanders (Damen & Ait Moha, 2018).

Bron: Damen & Ait Moha, 2018.

Vluchtelingenkinderen en (voor)lezen

Het is bekend dat lezen en voorlezen belangrijk zijn voor de taal- en leesvaardigheid van kinderen, maar daarnaast ontstaat ook steeds meer aandacht voor de psychologische opbrengsten. Lezen kan het inlevingsvermogen vergoten, grip geven op eigen emoties en oplossingen aandragen voor situaties waarmee kinderen in het dagelijks leven te maken krijgen. Ook kan het gemakkelijker aanvoelen om via fictieve verhalen over bepaalde problemen te praten dan over het eigen leven. Bovendien kan lezen voor plezier, afleiding en ontspanning zorgen.

Deze eigenschappen van literatuur liggen aan de basis van creatieve bibliotherapie, waarbij fictieve verhalen worden ingezet als behandeling of preventie van psychosociale problemen of als hulp bij persoonlijke of sociaal-emotionele uitdagingen. Uit onderzoek blijkt dat deze vorm van therapie kan zorgen voor meer zelfvertrouwen, het aanleren van copingvaardigheden en positieve gedragsverandering, zoals het leren vragen van hulp.

Onderzoek van Stichting Lezen uit 2020 richtte zich op de mogelijkheden van bibliotherapie voor de ruim 50 duizend vluchtelingenkinderen die zich in Nederland bevinden. Door hun achtergrond hebben zij een verhoogd risico op het ontwikkelen van psychosociale problemen. Lees- en voorleesactiviteiten kunnen helpen bij het creëren van veiligheid, structuur en steun binnen het gezin, maar ook voor interactie, ontspanning en afleiding. Dit rapport pleit daarom voor de ontwikkeling van meer activiteiten voor vluchtelingenkinderen, bijvoorbeeld door de bibliotheek (Stichting Lezen, 2020).

Meer gebruik van werkplekken en pc's

In de bibliotheek maken Nederlanders met een migratieachtergrond vaker dan mensen met een Nederlandse achtergrond gebruik van werkplekken en pc's. Daarnaast komen zij vaker naar de

bibliotheek om informatie op te zoeken. Turkse Nederlanders komen het meest naar de bibliotheek om informatie op te zoeken. Marokkaanse Nederlanders maken meer gebruik van werk-/studieplekken (zonder computer) en veel minder van de uitleen van materialen voor zichzelf. Surinaamse en Antilliaanse Nederlanders maken meer gebruik van de ontmoetingsfunctie van de bibliotheek. (Damen & Ait Moha, 2018).

Drempels voor gebruik bibliotheken

De belangrijkste redenen om de bibliotheek niet te bezoeken is omdat mensen niet van lezen houden. In totaal geeft 33% van de Surinaamse en Antilliaanse Nederlanders dit aan. Onder Marokkaanse en Turkse Nederlanders bedraagt dat percentage respectievelijk 20% en 25%. Mensen met een Nederlandse achtergrond noemen deze reden in 17% van de gevallen. De inwoners met een Nederlandse achtergrond geven het vaakst als reden dat ze hun boeken elders vandaan halen (25%) en dat ze internet gebruiken (17%) (Damen & Ait Moha, 2018).

Overige dienstverlening bibliotheek relatief onbekend

De bekendheid en het gebruik van andere diensten dan de uitleen van materialen is relatief laag onder mensen met een migratieachtergrond. Bijna driekwart van de Turkse, Marokkaanse en Surinaamse Nederlanders en 65% van de Antilliaanse Nederlanders kent de genoemde diensten niet. Dat er boeken, kranten en tijdschriften in een andere dan de Nederlandse taal beschikbaar zijn, is bij 13% tot 16% van deze groepen bekend. De bekendheid van de overige diensten ligt nog lager. Bij Turkse en Marokkaanse Nederlanders is de bekendheid met de brede dienstverlening van de bibliotheek nog lager dan onder Surinaamse en Antilliaanse Nederlanders (Damen & Ait Moha, 2018).

Digisterker voor Vluchtelingen

Steeds meer bibliotheken bieden de cursus Digisterker voor Vluchtelingen aan. Hierin krijgen deelnemers digitale vaardigheden aangeleerd en zetten zij hun eerste stappen in het omgaan met de digitale dienstverlening van de overheid. De nieuwe Wet inburgering, die op 1 januari 2022 van kracht wordt, geeft meer ruimte aan de lokale invulling dergelijke onderwijstrajecten voor deze doelgroep. Wat de cursist krijgt aangeboden, kan worden toegespitst op wat diegene in het dagelijks leven nodig heeft (Rijksoverheid, 2021).

Bronnen

- Broekhof, K. (2017). *Meer lezen, beter in taal*. Utrecht: Sardes, in opdracht van Kunst van Lezen.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), StatLine (2020). *Hoeveel mensen met een migratieachtergrond wonen in Nederland?*
- Damen, D. & Ait Moha, A. (2018). *Lezen en bibliotheekgebruik door Nederlanders met een migratieachtergrond*. Amsterdam: Motivaction, in opdracht van de KB & Stichting Lezen.
- Huijnk, W., Dagevos, J., Gijsberts, M. & Andriessen, I. (2015). *Werelden van verschil*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- Jennissen, R., Engbersen, G., Bokhorst, M. & Bovens, M. (2018). *De nieuwe verscheidenheid. Toenemende diversiteit naar herkomst in Nederland*. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het

Regeringsbeleid (WRR).

- Richards, C. & Nagelhout, E. (2022). Boekenbranche meting 57. Thema: Diversiteit. Amstelveen: GfK, in opdracht van Stichting Marktonderzoek Boekenvak (Koninklijke Boekverkopersbond, Groep Algemene Uitgevers, Stichting Lezen, CPNB & KB).
- Rijksoverheid (2021). Nieuwe Wet inburgering. Geraadpleegd op 26-5-2021.
- Stichting Lezen (2020). Voorleesprojecten voor vluchtelingenkinderen. Hoe kan de kracht van verhalen worden ingezet om de psychosociale gezondheid te versterken? Amsterdam: Stichting Lezen.
- Zumbuehl, M. & Dillingh, R. (2020). Ongelijkheid van het jonge kind. Den Haag: Centraal Planbureau.